

Я.В. Хомутенко, магістрант
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКСПОРТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТУ Зони вільної торгівлі з ЄС на основі гравітаційної моделі

(Представлено д.е.н., проф. Д'яконовою І.І.)

Аналізується товарна та географічна структура зовнішньої торгівлі України, досліджуються практичні напрямки реалізації експортної політики, зроблено оцінку економічного ефекту від запровадження в дію принципів зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом. Зроблено висновок, що запровадження в дію євроінтеграційної моделі є найоптимальнішим варіантом розвитку експортного потенціалу та й взагалі української економіки. Європейський вибір України обумовлено, перш за все, тим, що саме в розвинених країнах Європи нагромаджено величезний сучасний експортно-імпорتنний потенціал. Тому підписання угоди про Зону вільної торгівлі – це майбутнє для України.

Ключові слова: експортна політика, експортна спеціалізація, зона вільної торгівлі, гравітаційна модель.

Постановка проблеми. Розвиток експортної політики є важливою умовою сталого економічного зростання країни та надає можливість поліпшити свої позиції на світогосподарській арені. Відносно вузька і неефективна спеціалізація експорту України – одна з основних причин вразливості національної економіки щодо змін у зовнішньому середовищі. Підтвердженням цього факту стала реакція експорту на розгортання сучасної світової фінансової кризи. У цьому контексті актуалізується проблема формування і розвитку національного експортного потенціалу, оптимальної диверсифікації експортної структури і запровадження дієвих механізмів регулювання експортних операцій. Результативність вирішення даної проблеми визначатиме перспективи ефективної участі України у міжнародному поділі праці та світогосподарських зв'язках.

Необхідність удосконалення експортної політики через поліпшення експортної спеціалізації обумовлює потребу вивчення об'єктивних засад формування й механізмів реалізації економічного потенціалу, практичних і теоретичних питань порушеної проблеми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням формування, розвитку та реалізації експортної політики країни присвячено праці багатьох відомих зарубіжних та вітчизняних науковців та практиків, а саме: П.Кругмана, Дж.Стігліца, Д.Деніелса, Л.Радеби, С.Фішера, Р.Дорнбуша, А.Ю. Архіпова, О.В. Черновця, І.Бураковського, А.І. Кредісова, А.С. Філіпенка, А.Поручника, В.Р. Сіденка, Т.Мельник, Н.Татаренко та інших.

Невирішені раніше частини проблеми. Разом з тим, недостатньо розробленими залишаються питання методології аналізу експортної політики, більш детального вивчення потребують питання можливих напрямів оптимізації товарної та географічної структури експорту. З метою підвищення ефективності зовнішньоторговельної політики країни виникає необхідність удосконалення методів оцінки товарної та географічної структури експорту, пошуку нових критеріїв і форм підтримки експортного сектора України.

Метою статті є теоретичне та економіко-математичне обґрунтування ефективності експортної політики України, зорієнтованої на країни ЄС, удосконалення науково-методичного підходу до аналізу зовнішньої торгівлі України на основі гравітаційної моделі.

Об'єктом дослідження є зовнішня торгівля України.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти оптимізації експортної політики України шляхом запровадження принципів зони вільної торгівлі у відносинах з країнами Євросоюзу. У процесі дослідження залежно від цілей і завдань використовувалися відповідні методи дослідження економічних процесів: під час розгляду сучасних тенденцій і умов реалізації експортного потенціалу – методи аналізу і синтезу, методи експертних оцінок, статистичного аналізу, під час визначення шляхів вдосконалення експортної діяльності та експортної політики – методи індукції та дедукції, аналогії, методи кореляційно-регресійного аналізу; методи діалектичної і формальної логіки для узагальнення, систематизації та інтерпретації отриманих результатів дослідження.

Висновки основного матеріалу. Аналіз сучасних тенденцій розвитку зовнішньої торгівлі показав, що в Україні сформувалася експортоорієнтована модель розвитку, в основі якої є нерациональна й неефективна модель міжнародної спеціалізації. Така ситуація пов'язана з тим, що Україна експортує товари, які переважно мають низький ступінь переробки (продукція хімічної промисловості, руди, чорні метали, товари агропромислового комплексу та харчової промисловості тощо), а також ці товарні ринки вразливі до цінкових зрушень і тому отримані переваги не є стабільними.

Водночас експорту товарів прибуткових галузей, якими є високотехнологічні та наукоємні виробництва належить незначна частка у загальній структурі експорту. На шляху розвитку експортного потенціалу України стоїть низка серйозних структурних проблем: низька конкурентоспроможність вітчизняних товарів, недосконалість механізмів державного регулювання, нерозвиненість базових інститутів ринкової економіки, нерозвиненість ринкової інфраструктури підтримки експорту.

Сучасна географічна структура експорту України відображає невиразність і слабкість реальної інтеграційної стратегії країни як щодо Європейського Союзу, так і країн СНД. Існує певна невідповідність між спрямованістю на європейську співпрацю та реальним розвитком зовнішньої торгівлі України [2, С. 23]. В географічній структурі зовнішньої торгівлі України значна частина валютних надходжень від експорту товарів на західних ринках спрямовується на оплату російських енергоносіїв.

Назріла нагальна необхідність здійснити якісні зміни спеціалізації України у міжнародному поділі праці на засадах розробки і реалізації комплексної експортної стратегії, спрямованої на посилення позицій України на світових ринках високотехнологічної продукції, на збільшення надання високотехнологічних послуг та забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на зовнішніх ринках.

Вирішити низку проблем у національному розвитку і поліпшити позиції на теренах світового простору Україна може за рахунок проведення обґрунтованої експортної політики. Остання повинна базуватися на більш ефективному використанні експортного потенціалу країни, оптимальній диверсифікації конкурентоспроможних зовнішньоекономічних зв'язків та орієнтуватися на перспективні напрями інтеграції до світової спільноти.

Як засвідчив аналіз, традиційний український експорт орієнтований на ринки країн СНД і, зокрема, Росії. Росія є основним торговельним партнером України як у експорті, так і в імпорті товарів. Таке домінування обумовлене тим, що саме Росія може ще купувати деякі наші товари, які є неконкурентоспроможними на інших ринках та за неможливості скорочення закупівель Україною в неї енергоносіїв та інших товарів критичного імпорту. Така ситуація в російсько-українських відносинах погіршується високою заполітизованістю і небажанням йти на поступки [10, С. 249]. Таким чином, негативні тенденції розвитку зовнішньої торгівлі України на сучасному етапі зумовлені, насамперед, низькими темпами внутрішніх економічних перетворень. Якщо не змінити існуючу ситуацію в умовах жорсткої конкуренції на світовому ринку, відставання України від промислово розвинутих країн буде збільшуватися.

Розв'язання цього питання повинно відбуватися через реструктуризацію економіки з ліквідацією матеріало- та енергомісткості українського виробництва із залученням приватних інвестицій з західноєвропейського регіону та інших країн світу.

На нашу думку, запровадження в дію євроінтеграційної моделі є найоптимальнішим варіантом розвитку експортного потенціалу та й взагалі української економіки. Європейський вибір України, обумовлено перш за все тим, що саме в розвинутих країнах Європи нагромаджено величезний сучасний експортно-імпортний потенціал. Тому підписання угоди про Зону вільної торгівлі – це майбутнє для України, за яким – ринок з 500 млн. потенційних споживачів і середньомісячної заробітної плати у 4576 дол. Однак освоєння європейського ринку має супроводжуватися комплексом заходів щодо забезпечення зміни структури експорту. Експорт України в ЄС все ж досить відрізняється від загальної структури імпорту Європейського Союзу. На сьогодні майже 50 % в загальній структурі експорту в ЄС належить металургійній промисловості, 20 % припадає на хімічні продукти, 14 % – на продукцію машинобудування. Тому можна говорити про існування значного потенціалу розвитку двосторонньої торгівлі між ЄС та Україною.

Інший аспект поставленої проблеми полягає у несприятливих наслідках для України у короткостроковому періоді. Серед найголовніших слід назвати втрату для експортерів значної частини російського ринку, вихід українських товарів і послуг на вимогливі європейські ринки створить гостру конкуренцію на внутрішньому ринку, що призведе до вагомих втрат для окремих галузей української промисловості через їх низьку конкурентоспроможність та неефективну експортну спеціалізацію. Однак за оцінками вигоди для національного розвитку України від створення зони вільної торгівлі вищі, ніж втрати, хоча останні мають бути обов'язково враховані, а також пом'якшені, у тому числі за рахунок залучення допомоги країн Європи.

На сьогодні Україна призупинила переговори з ЄС про підписання угоди зони вільної торгівлі. Однак аналіз і обґрунтування доцільності акцентування економічних зв'язків України з країнами Європи не викликає сумнівів. Автоматично постає питання про визначення ефектів від підписання угоди зони вільної торгівлі України з ЄС. Одним із варіантів є побудова гравітаційної моделі торгівлі.

Починаючи з 60-х років ХХ століття модель почала активно використовуватися для аналізу двосторонніх торговельних потоків. З початку 90-их років ХХ століття гравітаційна модель набула особливого поширення для аналізу угод про вільну торгівлю.

Загальна модель має такий вигляд:

$$T = \frac{A \cdot (\text{ВВП}_i \cdot \text{ВВП}_j)^k}{d_{ij}^m}, \quad (1)$$

де T – товарооборот між країнами i та j ;

ВВП_i – ВВП країни i ;

ВВП_j – ВВП країни j ;

d_{ij} – відстань між столицями країн i та j ;

A, k, m – константи, які потрібно оцінити.

Але за допомогою цієї моделі ще неможливо оцінити ефект від встановлення режиму вільної торгівлі. Щоб це зробити вводимо змінну F :

$$F_{ij} = \begin{cases} 1, & \text{якщо країни не мають спільної угоди про зону вільної торгівлі,} \\ e^{b_1 \cdot f_{ij}}, & \text{якщо країни мають спільну угоду про зону вільної торгівлі.} \end{cases} \quad (2)$$

Для зменшення викривлень в результатах введемо ще дві змінні:

$$G_{ij} = \begin{cases} 1, & \text{якщо країни не мають спільного кордону,} \\ e^{b_2 \cdot g_{ij}}, & \text{якщо країни мають спільний кордон;} \end{cases} \quad (3)$$

та величину різниці національних доходів на одну особу країн i та j – N_{ij} . Маємо таку модель:

$$T = \frac{A \cdot F \cdot G \cdot (\text{ВВП}_i \cdot \text{ВВП}_j)^k}{d_{ij}^m \cdot N_{ij}}, \quad (4)$$

Дана регресійна модель є внутрішньолінійною. Для зручності обчислення потрібно трансформувати її у лінійну. Для цього прологарифмуємо ліву та праву частину, отримаємо:

$$\ln(T) = \ln(A) - \ln(F) + \ln(G) + k \cdot \ln(\text{ВВП}_i \cdot \text{ВВП}_j) - m \cdot \ln(d_{ij}) - l \cdot \ln(N_{ij}). \quad (5)$$

Введемо позначення, $\ln(T) = t$, $\ln(A) = b_0$, $\ln(N_{ij}) = n_{ij}$, $\ln(\text{ВВП}_i \cdot \text{ВВП}_j) = v_{ij}$, $\ln(d_{ij}) = u_{ij}$, $k = b_3$, $-m = b_4$, $-l = b_5$. Спираючись на формули: $\ln(F) = 0$, або $\ln(F) = b_1 \cdot f_{ij}$; $\ln(G) = 0$, або $\ln(G) = b_2 \cdot g_{ij}$. Нехай f_{ij} та g_{ij} – бінарні змінні. f_{ij} набуває значення 0, якщо між країнами немає угод про вільну торгівлю, та 1, якщо є. g_{ij} набуває значення 1 якщо країна i має спільний кордон з країною j , та 0, якщо не має. Тепер можна оцінити всі коефіцієнти.

Результуюче рівняння має вигляд:

$$t = b_0 + b_1 \cdot f_{ij} + b_2 \cdot g_{ij} + b_3 \cdot v_{ij} + b_4 \cdot u_{ij} + b_5 \cdot n_{ij}, \quad (6)$$

Оцінюємо параметри $b_0, b_1, b_2, b_3, b_4, b_5$ за допомогою методу найменших квадратів (проміжні розрахунки табл. 1). При цьому використовуємо статистику за ЄС-15, країнам, в яких за час їх перебування в ЄС ефекти зони вільної торгівлі встигли проявитися в повній мірі, та України за 2010 рік. У результаті отримуємо такі значення коефіцієнтів: $b_0 = -19,27$, $b_1 = 0,44097$, $b_2 = 0,6784$, $b_3 = 0,9128$, $b_4 = -0,8765$, $b_5 = -0,1225$. Коефіцієнт детермінації дорівнює $R^2 = 0,9121$, отже t на 91,21 % описується обраним набором факторів.

Виходячи з введених позначень, знаходимо параметри нелінійної моделі: $A = 0,0000000042983$, $k = 0,91285$, $m = 0,8765$, $F = 1,55421$, $G = 1,97067$, $N = -0,1225$. Таким чином, модель для двох країн, що входять до однієї угоди про зону вільної торгівлі та мають спільний кордон має такий вигляд:

$$T = \frac{0,0000000042983 \cdot 1,55421 \cdot 1,97067 \cdot (\text{ВВП}_i \cdot \text{ВВП}_j)^{0,91285}}{d_{ij}^{0,8765} \cdot n_{ij}^{-0,1225}}. \quad (7)$$

В даній моделі нас цікавить параметр F , величина якого свідчить про ефект зони вільної торгівлі на товарооборот між країнами.

Отже, за отриманим результатом можна зробити висновок: при підписанні угоди Україна має змогу підвищити свій товарооборот з країнами ЄС у 1,55421 рази, або на 55,42 % (без врахування змін інших показників).

Це не означає, що після підписання угоди ефект негайно вступить в дію. Зростання товарообороту відбуватиметься поступово через зміну орієнтирів торгівлі, ліквідацію торгових обмежень, розвитку торгової інфраструктури, узгодження стандартів якості, посилення конкуренції, вдосконалення виробництва, збільшення продуктивності тощо.

Висновки. Таким чином, слід зазначити, що для вирішення проблем розвитку й реалізації експортного потенціалу необхідно: змінити неефективну модель міжнародної спеціалізації через усунення деформацій товарної структури експорту і його географічну диверсифікацію.

Підставою такої перебудови мають стати інституційне забезпечення, завершення процесу формування розгалуженої ринкової інфраструктури, утвердження ефективного законодавства й цивілізованих правил економічної діяльності.

Таблиця 1

Проміжні розрахунки

Країна 1	Країна 2	$\ln(T)$	$\ln(\text{ВВП}_i \cdot \text{ВВП}_j)$	$\ln(d)$	$\ln(n)$
1	2	3	4	5	6
Austria	Belgium	22,51689	53,53565	6,818924	12,62526
Austria	Denmark	21,0841	53,12039	6,767343	15,96544
Austria	Finland	20,81091	52,85965	7,272398	14,3008
Austria	France	23,07505	55,23201	6,94119	14,93524
Austria	Germany	25,48461	55,48001	6,261492	14,95291
Austria	Greece	20,61011	53,09164	7,156177	16,46677
Austria	Ireland	20,32817	52,73796	7,426549	15,31774
Austria	Italy	23,81434	55,01053	6,637258	16,01158
Austria	Luxembourg	20,01322	51,36082	6,637258	16,75604
Austria	Netherlands	23,0503	54,04272	6,838405	13,78398
Austria	Portugal	20,4901	52,81741	7,738924	16,86101
Austria	Spain	22,28536	54,63375	7,499423	16,27746
Austria	Sweden	21,83787	53,51324	7,124478	12,7544
Austria	Ukraine	21,06003	52,31099	6,959399	17,40853
Austria	United Kingdom	22,61009	55,10242	7,118016	15,90327
Belgium	Denmark	22,17298	53,33407	6,642487	16,00026
Belgium	Finland	22,27011	53,07333	7,407924	14,09352
Belgium	France	25,39323	55,4457	5,56452	14,8307
Belgium	Germany	25,65093	55,69369	6,480045	14,85029
Belgium	Greece	21,66915	53,30532	7,643962	16,44508
Belgium	Ireland	23,68336	52,95164	6,650279	15,24762
Belgium	Italy	24,12955	55,2242	7,065613	15,97716
Belgium	Luxembourg	23,01642	51,5745	5,225747	16,77199
Belgium	Netherlands	25,546	54,2564	5,153292	14,05697

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6
Belgium	Portugal	22,06657	53,0311	7,443664	16,84643
Belgium	Spain	23,69169	54,84744	7,180831	16,25118
Belgium	Sweden	23,23077	53,72692	7,155396	10,64362
Belgium	Ukraine	20,75667	52,52467	7,515345	17,40013
Belgium	United Kingdom	24,61046	55,3161	5,765191	15,86484
Denmark	Finland	21,98931	52,65807	6,782192	16,13877
Denmark	France	22,62659	55,03043	6,933423	16,27067
Denmark	Germany	24,22748	55,27843	5,869297	16,27535
Denmark	Greece	20,36789	52,89006	7,665753	16,94035
Denmark	Ireland	21,17667	52,53638	7,121252	16,38628
Denmark	Italy	22,39131	54,80895	7,333023	16,68192
Denmark	Luxembourg	19,1106	51,15924	6,685861	16,15169
Denmark	Netherlands	23,13073	53,84114	6,431331	15,84567
Denmark	Portugal	20,40476	52,61583	7,8144	17,20344

Denmark	Spain	21,95281	54,43217	7,63627	16,82672
Denmark	Sweden	23,84545	53,31166	6,257668	16,00496
Denmark	Ukraine	19,62092	52,10941	7,189922	17,62057
Denmark	United Kingdom	23,1514	54,90084	6,861711	16,62799
Finland	France	22,29395	54,76969	7,553287	14,17974
Finland	Germany	23,57555	55,01769	7,007601	14,21697
Finland	Greece	19,89728	52,62932	7,810758	16,34501
Finland	Ireland	20,22368	52,27564	7,611842	14,86879
Finland	Italy	22,02941	54,54821	7,696213	15,81225
Finland	Luxembourg	18,55208	50,8985	7,41998	16,8384
Finland	Netherlands	23,07137	53,5804	7,313887	14,76856
Finland	Portugal	20,14311	52,35509	8,119101	16,78057
Finland	Spain	21,49749	54,17143	7,988543	16,12834
Finland	Sweden	23,59754	53,05092	6,44572	14,06125
Finland	Ukraine	20,00685	51,84867	7,037028	17,3628
Finland	United Kingdom	22,43765	54,6401	7,506592	15,67838
France	Germany	26,03725	57,39006	6,776507	10,90778
France	Greece	22,18995	55,00168	7,648263	16,22316
France	Ireland	22,89059	54,648	6,65544	14,17154
France	Italy	25,25412	56,92058	7,008505	15,59479
France	Luxembourg	22,41174	53,27086	5,66296	16,9061
France	Netherlands	25,03679	55,95276	6,059123	15,21002
France	Portugal	23,13852	54,72746	7,280697	16,70346
France	Spain	25,16193	56,5438	6,959399	15,97464
France	Sweden	23,39348	55,42329	7,340836	14,8154
France	Ukraine	21,01858	54,22104	7,612337	17,32046
France	United Kingdom	24,90495	57,01246	5,831882	15,42551

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6
Germany	Greece	23,04631	55,24968	7,496652	16,21823
Germany	Ireland	23,438	54,896	7,181592	14,13254
Germany	Italy	25,63069	57,16858	7,074963	15,58553
Germany	Luxembourg	23,23739	53,51886	6,398595	16,90858
Germany	Netherlands	26,17832	56,20076	6,35437	15,22347
Germany	Portugal	23,51528	54,97546	7,745003	16,70041
Germany	Spain	25,00351	56,79179	7,532624	15,96832
Germany	Sweden	24,45538	55,67128	6,697034	14,83528
Germany	Ukraine	22,71739	54,46903	7,565275	17,31881
Germany	United Kingdom	25,53308	57,26046	6,835185	15,41453
Greece	Ireland	19,90875	52,50762	7,955776	16,08559
Greece	Italy	22,97825	54,7802	6,958448	15,46075
Greece	Luxembourg	18,98143	51,13049	7,552237	17,31498
Greece	Netherlands	22,12849	53,81239	7,677864	16,53291
Greece	Portugal	19,47997	52,58708	7,955074	15,73955
Greece	Spain	21,7346	54,40342	7,769379	14,70925

Greece	Sweden	20,38334	53,28291	7,786136	16,44205
Greece	Ukraine	19,34347	52,08066	7,302496	16,91433
Greece	United Kingdom	21,87165	54,87208	7,77863	15,62463
Ireland	Italy	22,28581	54,42652	7,54009	15,31913
Ireland	Luxembourg	18,92234	50,7768	6,856462	16,969
Ireland	Netherlands	22,8195	53,4587	6,629363	15,51308
Ireland	Portugal	20,35407	52,2334	7,401842	16,62061
Ireland	Spain	22,41835	54,04974	7,279319	15,79457
Ireland	Sweden	21,14981	52,92923	7,394493	15,23756
Ireland	Ukraine	17,58645	51,72698	7,82963	17,27661
Ireland	United Kingdom	24,49368	54,5184	6,137727	15,08952
Italy	Luxembourg	21,38872	53,04938	6,895683	17,1447
Italy	Netherlands	24,39691	55,73128	7,16472	16,11395
Italy	Portugal	22,572	54,50598	7,528332	16,30298
Italy	Spain	24,59644	56,32232	7,215975	14,82274
Italy	Sweden	22,92409	55,20181	7,588324	15,97233
Italy	Ukraine	22,12942	53,99956	7,422971	17,12437
Italy	United Kingdom	24,34003	56,79098	7,266129	13,73517
Luxembourg	Netherlands	21,7965	52,08157	5,755742	16,70349
Luxembourg	Portugal	18,72372	50,85626	7,444249	17,50305
Luxembourg	Spain	20,46668	52,6726	7,153834	17,23826
Luxembourg	Sweden	19,89048	51,55209	7,186901	16,77416
Luxembourg	Ukraine	17,18021	50,34984	7,459339	17,82773
Luxembourg	United Kingdom	21,20652	53,14126	6,190315	17,11108

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6
Netherlands	Portugal	22,56736	53,53816	7,528869	16,90607
Netherlands	Spain	24,04847	55,3545	7,299797	16,35684
Netherlands	Sweden	23,63994	54,23399	7,025538	14,08937
Netherlands	Ukraine	21,3208	53,03174	7,483244	17,43484
Netherlands	United Kingdom	25,05617	55,82317	5,880533	16,0167
Portugal	Spain	24,28927	54,1292	6,22059	16,04475
Portugal	Sweden	21,00014	53,00869	8,00169	16,84441
Portugal	Ukraine	18,88034	51,80644	8,116417	16,54488
Portugal	United Kingdom	22,40867	54,59786	7,367709	16,37689
Spain	Sweden	22,38353	54,82503	7,860185	16,24751
Spain	Ukraine	20,43298	53,62278	7,958227	17,01891
Spain	United Kingdom	24,14617	56,4142	7,141245	15,11319
Sweden	Ukraine	19,73257	52,50226	7,143618	17,39896
Sweden	United Kingdom	23,7161	55,29369	7,266129	15,85942
Ukraine	United Kingdom	20,89774	54,09144	7,664347	17,15755

У даній роботі визначено основні напрямки активізації зовнішньоторговельної діяльності національних експортерів, обґрунтовано доцільність євроінтеграційного розвитку України: проведений кореляційно-регресійний аналіз торгівлі України з ЄС за допомогою гравітаційної моделі показав, що створення зони вільної торгівлі буде мати значний ефект на товарооборот: економічна орієнтація України на країни ЄС може збільшити розмір торгівлі майже вдвічі.

Список використаної літератури:

1. Гончаренко Н.І. Інтеграційний вектор України: гравітаційна модель зовнішньої торгівлі країн Європейського Союзу та України / Н.І. Гончаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 1 (79). – С. 78–84.
2. Груциньська Н.М. Розвиток експортного потенціалу України в сучасних світогосподарських процесах / Н.М. Груциньська, М.П. Музиченко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 7. – С. 19–25.
3. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
4. Зовнішня торгівля України : статистичний збірник. – К. : Державний комітет статистики, 2011. – 100 с.
5. Клименко І.В. Три роки у СОТ: тенденції зовнішньої торгівлі України у посткризовий період / І.В. Клименко, О.В. Федірко, І.В. Ус. – К. : НІСД, 2011. – 72 с.
6. Мельник Т. Проблемні питання розвитку зовнішньої торгівлі та економічного зростання в Україні / Т.Мельник // Економіст. – 2007. – № 4. – С. 46–49.
7. Мельник Т.М. Оцінка рівнів технологічної місткості зовнішньої торгівлі України / Т.М. Мельник, О.В. Зубко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 4 (119). – С. 133–139.
8. Московкин В.М. Гравитационная модель для внешней торговли Украины со странами ЕС / В.М. Московкин, Н.И. Колесникова // БИЗНЕС ИНФОРМ. – 2007. – № 7. – С. 26–32.
9. Скрипник А. Експортний потенціал України / А.Скрипник // Економіст. – 2009. – №11. – С. 16–21.
10. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть ; за ред. А.С. Філіпенко. – К. : Либідь, 2002. – 470 с.
11. Kεapαtsoglou K. The gravity model specification for modeling international trade flows and free trade agreement effects: a 10-year review of empirical studies / K.Keapαtsoglou, M.G. Karlaftis, D.Tsamboulas // The Open Economics Journal. – 2010. – P. 1–13.
12. Statistical office of the European Union [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>.
13. The World Bank data [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://data.worldbank.org/>.
14. Travel distance calculator [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mapcrow.info/>.
15. UNCTAD Statistics Overview [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://unctadstat.unctad.org/>.
16. Urata S. The impacts of free trade agreements on trade flows: an application of the gravity model approach / S.Urata, M.Okabe // RIETI Discussion Paper Series 07-E-052. – Tokyo, 2007. – 36 p.

ХОМУТЕНКО Ярослав Володимирович – магістрант ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ».

Наукові інтереси:

– вільна торгівля з ЄС

– експертна політика України.

Тел.: (095)630–17–74.

E-mail: yarik.kh@gmail.com.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2014